

BORBÉLY ANNA

A magyarországi románok nyelvhasználata a változások tükrében

A magyarországi románok¹ ősei a Sebes-Körös - Fekete-Körös - Maros között fekvő területekről származnak (Cosma 1985:26). Ennek bizonyítéka, hogy nyelvük az öt fő romániai nyelvjárás közül a *körösvidéki nyelvjárás* (subdialectul crișean) sajátosságait őrzi. Őseik több hullámban telepedtek le jelenlegi lakóhelyükre. A legjelentősebb a 17. század végétől, illetve a 18. század elejétől kezdődő tömeges bevándorlás volt (Santău 1991: 45). Magyarországon a török hódoltság ideje alatt a lakosság száma tetemesen megfogyatkozott. Az elnéptelenedett területekre a Habsburg Birodalom nagyméretű és tervszerű betelepítéseket hajtott végre. A magyarországi románok ősei a jobb élet reményében telepedtek le más kisebbségekkel egy időben (Implom 1971: 65). Bevándorlásuk oka tehát gazdasági eredetű volt. A telepítéspolitikának fő jellemzője volt, hogy az egy vallású és egy nemzetiségű lakosságot a többiekől elkülönítve mindig egy helyre telepítette le, hogy könnyebben megszokhassák új hazájukat (Márkus 1936: 82). Ennek a telepítéspolitikának köszönhető, hogy a betelepített nemzetiségek Magyarországon több évszázadon keresztül megőrizték identitásukat és anyanyelvüket. A 20. századi politikai és gazdasági változások következtében a nemzetiségek izoláltsága fokozatosan megszűnt. Ennek eredményeként alakult ki Magyarországon a nemzetiségek, és azon belül a románok kétnyelvűsége is.

A magyarországi román nyelvváltozatok

Magyarországon két román nyelvjárást beszélnek. Az egyik nyelvjárást (egy kivétellel) a Békés és Csongrád megyei falvakban és Gyula (Giula) városában, a másikat pedig a Hajdú-Bihar megyei településeken és egy Békés megyei faluban (Méhkerék - Micherechi) beszélik. Mindkettő a romániai öt nyelvjárás közül a körösvidéki nyelvjárás sajátosságait őrzi. A két nyelvjárás közötti különbségek (vö. Borbély 1990) nem akadályozzák meg a beszélők közötti megértést.

A településeken belül a románok a magyar nyelven kívül beszélnek egy helyi (archaikus) román nyelvváltozatot, valamint egy egyénekenként változó emelkedett változatot, mely az archaikus helyi román nyelvjárás és a sztenderd román közötti tengely mentén helyezkedik el. Az archaikus helyi román nyelvváltozatok a több évszázados körösvidéki nyelvjárás sajátosságait őrzik. A nyelvváltozatok beszélői elsősorban az idősek és a középkorúak. A nyelvváltozatokon kívül az archaikus helyi román nyelvjáráson alapszik az az emelkedett változat, amely tartalmaz sztenderd román elemeket is. Ennek a nyelvváltozatnak a beszélői minden korosztályban fellelhetők. A helyi román nyelvváltozattól kis mértékben eltérő emelkedett nyelvváltozatot egyénileg vagy az iskolában tanultak alapján alakították ki, és román értelmiségekkel vagy romániai rokonaikkal történő beszélgetéseik során használják. Birtokukban van az archaikus román nyelvváltozat is, amelyet a közösség többi tagjával folytatott beszélgetések alkalmával használnak.

A helyi román nyelvváltozatokon és ennek román sztenderd elemeket tartalmazó emelkedett nyelvváltozata mellett létezik még egy nyelvváltozat, a magyarországi román sztenderd, amely a legközelebb áll a sztenderd románhoz és a legtávolabb az archaikus román nyelvjárásoktól. Általában hiányoznak belőle a nyelvjárásias hangváltozatok, tájszavak és a magyar kölcsönszavak. A magyarországi román sztenderd és a román sztenderd közötti különbségek elsősorban grammatikai és szókincsbeli természetűek, de eltérések vannak a hangsúly, a hanglejtés és a

beszédsebesség tekintetében is. A magyarországi román sztenderd tanult nyelvváltozat, amely a családban elsajátított archaikus helyi román nyelvváltozat nyelvjárási elemeinek a sztenderd román nyelvből átvett elemekkel történő szisztematikus felcserélésével alakult ki. A nyelvváltozat kialakulásában nagy szerepet játszottak a román nyelvet is oktató iskolák, illetve a görögkeleti és a baptista egyház. A nyelvváltozat beszélői középkorúak és fiatalok (kivételt képeznek ez alól a nyolcvan év körüli görögkeleti papok), akik középiskolában és/vagy felsőfokú intézményekben tanultak román nyelvet és irodalmat. A magyarországi román sztenderdet elsősorban a román intézményekben, az iskolák román nyelvóráin, a templomokban és a helyi nemzetiségi kulturális egyesületek összejövetelein beszélik. A hetilapban, a rádió- és a televízióadásokban az újságírók a magyarországi román sztenderdet használják. Az újságban előfordulnak a helyi nyelvváltozatokból kölcsönzött szavak is, amelyek többnyire idézőjelbe kerülnek. A rádió- és tévériportokban a megszólaltatottak nagy része a helyi román nyelvváltozatok egyikét beszéli. Az ortodox templomi szertartások a Romániában is használt kötött szöveggel történnek. A prédikációt a pap fogalmazza meg. Az érthetőség kedvéért igyekeznek a feltételezhetően ismeretlen sztenderd szavakat kiegészíteni a helyi nyelvváltozat szerinti szóvariánssal. Amennyiben ilyen variáns nem létezik, a pap olykor körülírással igyekezik megkönnyíteni a megértést. Magyar nyelven csak akkor prédikál a pap, ha esküvőkön vagy temetéseken a hozzátartozók így kérik. Ez a szokás a nyolcvanas évek végétől kezdett kialakulni.

A magyarországi román nyelvváltozatok legfontosabb vonását a magyar nyelvből átvett elemek adják. A magyar nyelv interferenciája minden szintjén fellelhető. Fonémák, lexémák, hangsúlyváltozások mutatják a magyarországi román nyelvváltozatok magyar nyelvi hatásait. Ez azért is érdemel figyelmet, mert nyelvjárásiasságuk miatt a sztenderd románból kezdenek kikopni a magyar eredetű szavak (Breban 1958: 221), viszont annál gyorsabban kerülnek átvételre a francia és újabban az angol eredetű szavak (Mallinson 1990: 320). A román sztenderdet ezért a magyarországi románok többsége nehezen érti meg.

Kétnyelvűségük szociolingvisztikai háttere

A magyarországi románok nagy része román-magyar kétnyelvű. Beszéli román anyanyelvét, egy helyi román nyelvváltozatot (egyesek a magyarországi román sztenderdet) és a többségi magyar nyelvet (egyik helyi változatát). A közösség kisebb része (a fiatal generáció számos tagja, a gyermekek többsége) egynyelvű magyar. Ennek alapján feltételezhető, hogy a magyarországi románok esetében a kétnyelvűség átmeneti szakasz a román egynyelvűség és a magyar egynyelvűség között. Századunkban a közösség a nyelvcsere folyamatát éli át. A Békés megyei kisebbségek nyelvcsere kezdeti szakaszának kialakulásáról először egy, a két világháború között megjelent történelmi monográfia számolt be. Eszerint a kisebbségek nyelvüket eredeti tisztaságában megőrizték, csupán az azóta keletkezett fogalmakat nem ismerik anyanyelvükön. A kölcsönös érintkezés folytán azonban a magyar nyelv mindinkább tért hódít a nemzetiségek között (Márkus 1936:91).

A nyelvcsere kiváltó okok sokrétűek. A kétnyelvűség kialakulását elsősorban az 1920-as határmódosítás indította el. A román nyelv háttérbe szorulását a második világháborút követő társadalmi változások (például kollektivizálás) és a változások következtében kialakult izoláció fellazulása váltotta ki. A közös munkahelyek a magyarországi románok és a magyarok közötti kapcsolatot megnövelte, aminek következtében egyre gyakoribbá váltak a vegyes házasságok. A társadalmi változások

következtében a saját kisebbséghez és a román nyelvhez *fűződő* érzelmek és attitűdök is átalakultak (vö. Borbély 1995). Az életmódbeli változások hatására megváltoztak az anyanyelvhez és a saját nemzetiségi csoporthoz fűződő érzelmek és attitűdök. Ezek a változások jól megfigyelhetők három életkori csoport összehasonlításakor.

A közösség idős tagjai (60 évesnél idősebbek) egész életükben a románság körében éltek (legfeljebb a férfiak mentek el katonai szolgálatra). Házastársukat kizárólag a románok közül választották, hiszen ifjúkorukban az endogámia törvénye a közösségen belül még erősen élt. Szüleik, valamint az ortodox felekezeti iskolák hatására a 19. századi hagyományokat megőrizték, ami szokásaikban, az eltérő ruha és - a nők esetében - hajviseletben, csoportjukhoz és anyanyelvükhöz fűződő pozitív érzelmeikben mutatkozik meg. Számukra anyanyelvük a legnagyobb presztízsű nyelv. Kisebbségi csoportjukhoz fűződő lojalitásuk erős. A középkorúak (40-59 évesek) nagy része magyar környezetben dolgozott vagy dolgozik, és akadnak közöttük olyanok, akik már vegyes házasságban élnek. Ezt támasztja alá az a vizsgálat is, amely szerint Kétegyházában, ahol a románok többségben vannak, az 1955 és 1964 közötti időszakhoz képest az azt követő tíz évben a vegyes házasságok száma közel kétszeresére emelkedett, míg a házasságra lépő tisztán román párok száma a felére csökkent (Zielbauer 1984:142). A középkorúak egy része román anyanyelvét magyar elemei miatt alacsonyabb értékűnek tartja. A fiatalok (18 és 39 év közöttiek) többsége is idegen környezetben dolgozik, közülük nagy számban élnek vegyes házasságban. A fiatalok a kisebbségi nyelvről szólva már nemcsak annak magyar elemeit „rosszallják”, hanem a román sztenderdtől való eltérését is.

A két nyelv a közösségen belül két jelképrendszert, de nem két funkciót hordoz magában. Ennek megfelelően a román nyelvváltozatok a múltat, a nehéz paraszti sorsot, az elmaradottságot és az iskolázatlanságot szimbolizálják. Ugyanakkor a magyar nyelv a jövőt, a modernebb életet, az érvényesülést biztosító egyedüli utat és a tanulási lehetőségeket jelképezi. A közösségben a román és a magyar nyelv két korosztály nyelvévé vált. A román az idősebbek, a magyar pedig a fiatalabbak nyelve (vö. Patterson 1991:119).

Mindenképpen fontos azt is megjegyezni, hogy a magyarországi román kisebbségnek van egy kis rétege, amelyik törekszik a rohamosan kialakuló nyelvcsere folyamatát lassítani. Ez leginkább abban nyilvánul meg, hogy közösségük és családjuk tagjaival a román nyelvet gyakrabban használják, továbbá abban, hogy megkérlik környezetük tagjait, hogy beszélgetéseik folyamán válasszák a román nyelvet. Gyermeküket román nyelvet is oktató iskolába íratják. Olvassák a román hetilapot, figyelemmel kísérik a rádió és a tévé román adásait, és kapcsolatot tartanak romániai rokonaikkal. E rétegbe kevésbé iskolázott és iskolázott személyek egyaránt tartoznak. Románságukhoz fűződő pozitív érzelmeiket leginkább a családi hagyományok alakították ki, melyeket a román iskola és az ortodox vagy a baptista közösségekhez való kötődés, valamint foglalkozásuk (pedagógus, kutató, pap, prédikátor, újságíró, szerkesztő, vámtiszt, vasúti tiszt) is megerősíthetett.

Magyarországon a román kisebbségi csoporthoz és nyelvhez általában semlegesen vagy negatívan viszonyulnak. A románokkal egy közösségen belül élő magyarok tudomásul veszik együttélésüket a román kisebbséggel és nyelvüket legfeljebb értik, de nem beszélik. A többség részéről jelentkező negatív érzéseket a politikai változások idézik elő. Ezek a határmódosítás (1920) után, valamint az 1940-es és 1950-es években erősödtek fel, és a családnevek magyarosításában, a közhangulat eldurvulásában („beszélj magyarul, hisz magyar kenyeret eszel”) és egyéb megjegyzések formájában fejeződtek ki.

A magyarság oldaláról időnként tanúsított negatív érzelmekre az idősebbek és a fiatalabbak különbözőképpen reagálnak, amit nem egyszerűen az életkoruk befolyásol, hanem az a korszak, amelyben éltek. Az első világháború előtt a román gyermekek román iskolába jártak. A két világháború között viszont már nem voltak román iskolák, ezért az idősebbek a heti ortodox hittanórán sajátították el a román ábécét. Ebben a periódusban a többség asszimilációs szándékai a közösség tagjaiból a szándékkal ellentétes érzelmeket váltottak ki. Csoportjuk felé irányuló szolidaritásuk és nyelvükkel szembeni lojalitásuk erősödött. A nyelvi elnyomással szemben ellenállást tanúsítottak (Woolard 1985; Gal 1991:126). A második világháború utáni időszakban a többség felől érkező ellenérzések már nem váltottak ki a csoport több tagjában ellenreakciót, vagyis nagyobb lojalitást csoportjuk irányába úgy, mint a két világháború között. A csoportjukhoz fűződő szálak többekben kezdtek fellazulni. Egy másik figyelemre méltó jelenség a két korosztály esetében a „beszélj magyarul, hisz magyar kenyeret eszel” sztereotípiáinak kezelése. Az idősebbek a magyarok által olykor használt megjegyzésre érzékenyen reagáltak, sértette őket. A fiatalok viszont a magyar nyelv gyakoribb használatát olykor éppen ezzel a sztereotípiával indokolják: „magyarul beszélek, hiszen magyar kenyeret eszem, Magyarországon élek”. 1990 körül a magyarországi románok felé irányuló negatív megnyilvánulások csak esetenként fordulnak elő. Az esetek többségében az ellenérzések a magyarországi románok intézményei (elsősorban a gyulai román gimnázium és kollégium) ellen irányulnak, és ritkán fordul elő, hogy megjegyzést tesznek a román nyelv használata miatt a helyi vagy más településről érkező magyarok.

A magyarországi románok nyelvváltozatainak presztízse a romániai románok szemében igen alacsony. Erről egy általam 1990-ben, Kétegyházaán végzett vizsgálat során több adatközlőm számolt be. Románia érdektelensége a magyarországi románok iránt a kisebbséget ugyancsak érzékenyen érintette. Köztudott dolog, hogy a román kommunista időszak politikája szerint az, aki Románia határain belül él, román, aki pedig a határokon kívül él, nem román. Még a határmenti falvakban élő romániaiak (hacsak nem voltak magyarországi rokonaik) sem igazán tudták, hogy Magyarországon románok is élnek, s azoknak görögkeleti templomaik vannak, ahol a vasárnapi liturgiákat román nyelven tartják. Az utóbbi években Romániában megélték az érdeklődés a magyarországi románok iránt.

A román és a magyar nyelv használata

A magyarországi románok nagyobb része az egyik nyelvet jobban ismeri, mint a másikat (domináns kétnyelvű), és kevesebben vannak a mindkét nyelvet azonos szinten tudók. A helyi román nyelvváltozatot jobban beszélő idősek, valamint a középkorúak egy része román domináns kétnyelvű és beszélgetéseik során sokkal többet használják a románt, mint a magyar nyelvet. A magyar domináns kétnyelvűek többsége fiatal. A mindkét nyelvet azonos szinten beszélőket a középkorúak, illetve a több életkori csoportba is tartozó értelmiségiek között találjuk.

A magyarországi románok nagy része anyanyelvét (a helyi román nyelvváltozatot) a magyar mellett a családi, baráti, szomszédi beszélgetések során, az ortodox szertartások előtt vagy után, romániai rokonokkal való találkozások alkalmával használja. A gyermekek a román nyelvet már inkább csak az óvodai foglalkozásokon és az iskolai órákon beszélik. A helyi román nyelvváltozat és a magyar nyelv használatának megoszlása a beszédhelyzetekben a következőképpen alakul. Az ortodox szertartások előtt és után folytatott beszélgetésektől eltekintve a közösség tagjai minden más helyzetben (család, iskola) dominánsan a magyart

használják. A települések más területén (vásárlás, orvosi váróterem, polgármesteri hivatal stb.) a beszélgetések magyarul folynak. Egy-két településen, ahol van románul tudó dolgozó, segítséget nyújtanak azoknak, akik magyarul nem nagyon beszélnek. Ezzel a lehetőséggel ma már csak a legidősebbek élnek, és csak akkor, ha a hivatal képviselője román nyelven kezdi el a beszélgetést. A munkahelyeken is a magyar a használatos. A település területét elhagyva csak a magyar nyelvet használják. A magyarországi románok tehát többet beszélnek magyarul, mint anyanyelvükön (Borbély 1993). A román nyelv választását a helyszínen kívül leginkább a beszédpartner határozza meg. Sokan a román nyelv választását a partnertől teszik függővé, és ezt kétféleképpen indokolják meg: „tudom róla, hogy azt szereti, ha románul beszélek hozzá”, vagy „tudom róla, hogy románul jobban tud, ezért szólítom meg románul”. A magyar nyelvet gyakran beszélnek egymás között is. A magyar nyelv használatát elsősorban a téma (foglalkozás, hivatalos ügy), a helyszín és a beszédpartner befolyásolja. Egy románul nem tudó személy jelenlétében csak magyarul beszélnek. Udvariatlanságnak érzik anyanyelvük használatát az ilyen beszédhelyzetekben.

A román gyermekek otthonról igen kevés román nyelvtudással kerülnek az iskolába. Az említett (1990-ben készült) vizsgálat eredményei szerint ötven román nyelven is tanuló, 1975-79-es születésű gyermek közül három adta azt a választ, hogy otthon szüleivel többnyire románul beszél és nyolc, hogy gyakran használja szüleivel otthon a román nyelvet. A többi gyermek otthonában a beszélgetések zömmel magyarul folynak (Borbély 1992). Ezért a gyermekek többsége az iskolában már idegen nyelvként tanulja szülei és nagyszülei anyanyelvét.

A magyarországi románok átlaga románul alig olvas, és szinte soha nem ír. A megjelent könyvek, kiadványok, a hetilap olvasórétege a román iskolában végzetek egy kisebb részéből, főképp értelmiségiekből tevődik össze. A vallásos magyarországi románok a Bibliát románul olvassák, ami régies nyelvezete miatt érthetőbb számukra, mint a modern román szépirodalmi alkotások. Román szépirodalmi alkotásokat csak a felsőfokú végzettségűek olvasnak. Románul - az értelmiségieken kívül - csak a Romániába küldött levelek esetében írnak. A hivatalos levelek, nyomtatványok kitöltése magyar nyelven történik. Ugyancsak magyarul írják a nők a sütemény- és ételrecepteket. A személyneveket a hivatalos okiratokban a magyar helyesírás szerint, magyarul írják. Például. *Petru Otlăcan* helyett: *Otlakán Péter*, *Florica Dragoș* helyett: *Drágos Flóra*.² Egyetlen egy helyen a temetők régi sírkeresztjein találunk román helyesírással írt személyneveket. A napjainkban felállított keresztiek között csak elvétve találunk román feliratot (vö. Borbély 1989).

Nyelvpolitikai helyzet

Magyarországon napjainkban az általánosan deklarált társadalmi és politikai hozzáállás az, hogy a kisebbségek minél szélesebb körben használják anyanyelvüket. A valóság viszont az, hogy a hivatalos szféra nyelve a magyar (vö. Kontra és Székely 1993:136). A román nyelv használata a családi és baráti szférán kívüli beszédhelyzetekben elképzelhetetlen. Egyrészt hiányoznak a románul tudó ügyvédek, hivatalnokok, orvosok, másrészt a magyarországi románok - az 1920-as évektől 1949-ig beszüntetett anyanyelvi oktatás és a Romániától való elszigeteltség miatt - nem rendelkeznek a hivatalos ügyintézés lebonyolításához szükséges szókinccsel. Nagyon kevesen vannak azok, akik a román nyelvváltozaton kívül birtokában vannak a román sztenderdhez közelítő magyarországi román sztenderdnek is, amelynek használata csak a román intézményekben vált megszokottá. A magyarországi román sztenderd

elsajátításának egy másik akadály, hogy nincsenek kétnyelvű nagyszótárak. 1961-ben jelent meg a román-magyar kisszótár (Bakos 1961). Magyar-román párja 1994-ben jelent meg (Bakos és Borza 1994). A román-magyar kéziszótár 1991-ben látott napvilágot (Bakos 1991), melynek magyar-román párja még nem készült el.

A településeknek román elnevezésük is van, és 1979-től a magyar elnevezéssel együtt ezek is felkerültek a településneveket feltüntető táblákra (Stark 1983: 3). Viszont a településeken belül csak elvétve akad román utcanév, például Kétegyházán egy, de a legtöbb településen egy sincs.

Befejezésként fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy századunk végén a magyarországi románok a nyelvcsere folyamatát élik át: a közösség tagjai a román nyelv használata helyett a magyar nyelv kizárólagos használatára térnek át. Fontos lehet annak tisztázása, hogy vannak-e olyan társadalmi, politikai, közösségi és egyéni tényezők, amelyek a nyelvcsere folyamatát megakadályozhatnák, vagy legalább lelassíthatnák. Nyitott kérdés marad még egyelőre az is, hogy a nemzetiségi politikában történt legutóbbi változások (nemzetiségi törvény, kisebbségi önkormányzatok megalakulása) a román kisebbség szempontjából befolyásolják-e, ha igen, milyen irányba a magyarországi románok nyelvcserejét?

Irodalom

- Bakos Ferenc 1961. *Román-magyar szótár*. Budapest, Terra
- Bakos Ferenc 1991. *Román-magyar kéziszótár*. Budapest, Akadémia Kiadó
- Bakos Ferenc és Borza Lucia 1994. *Magyar-román kisszótár*. Budapest, Akadémia Kiadó
- Borbély, Anna 1989. „Inscripțiile funerare românești din cimitirele ortodoxe din Chitighaz”. *Timpuri*. Gyula, 13-8.
- Borbély, Anna 1990. *Cercetări asupra graiurilor românești din Ungaria*. Budapest, Tankönyvkiadó
- Borbély Anna 1992. „A román kisebbségi nyelv iskoláskorúaknál”. Györi-Nagy Sándor és Kelemen Janka (szerk.) *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében II*. Pszicholingva Nyelv-iskola mb. Budapest, Széchenyi Társaság 74-81.
- Borbély Anna 1993. „Az életkor, a nem és az iskolázottság hatása a magyarországi románok román és magyar nyelvválasztására”. *Hungarológia* 3. Budapest, 73-85.
- Borbély Anna 1995. „Attitűd és nyelvválasztás egy magyarországi román nyelvközösségben”. Kassai Iona (szerk.) *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. A 6. Előnyelvi Konferencia előadásai. Budapest, 287-297.
- Breban, Vasile 1958. „Note despre influența maghiară asupra limbii române”. *Cercetări lingvistice*, 3. 219-224.
- Cosma, Mihai 1985. „Situația limbii noastre materne”. *Timpuri*, Giula, 25-34.
- Gal, Susan 1991. „Kódváltás és öntudat az európai periférián”. Kontra Miklós (szerk.) *Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségről*. Budapest, Magyarországi Kutató Intézet 123-157.
- Implom József 1971. *Olvasókönyv Békés megye történetéhez II. (1695-1848)* Békéscsaba. Kontra, Miklós and Székely, B. András 1993. „Hungary (H)”. *Sociolinguistica*.
- International Yearbook of European Sociolinguistics. 7. Multilingual Concepts in the Schools of Europe. Tübingen, Max Niemeyer Verlag. 135-142.
- Kovalcsik Katalin 1992. *Florilyé dă primăvară. Tavasz virágok*. Beás cigány énekeskönyv. Budapest, Fii cu noi.
- Kovalcsik Katalin 1994. *Florilyé dă primăvară I-II. Tavasz virágok*. Beás cigány iskolai énekeskönyv. Pécs, Gandhi Középiskola-Fii cu noi.
- Kóvalcsik Katalin és Orsós Anna 1994. *Fátá ku páru dă ar. Az aranyhajú lány*. Beás cigány iskolai népmese gyűjtemény. Pécs, Gandhi Középiskola - Fii cu noi.
- Mallinson, Graham 1990. „Rumanian”. Bernard Comrie (szerk.) *The world's major languages*. New York, Oxford University Press, 303-321.
- Márkus György (szerk.) 1936. *Békés vármegye*. Budapest.
- Patterson, G. J. 1991. „Hungary's disappearing Romanian minority”. *East European Quarterly*, XXV. 1. 117-123.
- Réger Zita 1988. „A cigány nyelv: kutatások és vitapontok”. *Műhelymunkák a nyelvészet és társadalomtudományok köréből. IV*. Budapest, 155-178.

- Santău, Gheorghe 1991. „Originea comunei și a românilor din Chitighaz”. *Symposium*. Giula, 45-52.
- Stark Ferenc 1983. „Azonos célokért”. *Népszabadság*, 1983. július 13. 3.
- Woolard, K. 1985. „Language Variation and Cultural Hegemony: Toward an Integration of Sociolinguistic and Social Theory”. *American Ethnologist* 12. 738-748.
- Zielbauer György 1984. „A nemzetiségi jogok a hazánkban élő románság létszámának alakulása tükrében”. *A Szombathelyi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei* IV. Szombathely, 133-146.

Jegyzetek

- * A tanulmány az OKTK VIII/b 541, az OTKA 3220 és „A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségékért” Alapítvány K/2821/94. támogatásával készült.
- 1 Magyarországi románokon a több száz éve a mai Magyarország területén élő románságot értjük. Nem foglalkozik a tanulmány az utóbbi évtizedben Magyarországra települt romániai románok nyelvi helyzetével, és nem tárgyalja a Magyarországon élő és román nyelvjárást beszélő beás cigányok kétnyelvűségét sem (lásd: Réger 1988; Kovalcsik 1992, 1995; Kovalcsik és Orsós 1994).
- 2 Méhkeréken terjedt el leginkább a román keresztnévek magyar keresztnévvel történő helyettesítése. Például *Florica* helyett: *Virág*, illetve *Teodor* helyett: *Tibor*.

ANNA BORBÉLY

THE LANGUAGE USE OF ROMANIAN-HUNGARIANS IN THE LIGHT OF RECENT CHANGES

Romanian-Hungarians have been settled sporadically in the three south-eastern counties of Hungary: Békés, Hajdú-Bihar, and Hungarians form a majority relative to the inhabitants of other ethnic groups: Méhkerék (90%) and Kétegyháza (65%).

The ancestors of the Romanian-Hungarians came to Hungary from the area of Crisul-Repede - Crisul-Negru - Mures in several waves. The settlements were created in an organized manner, keeping different ethnic minorities separated. This helped the new communities to get accustomed to the new conditions and as a result they could keep their old habits, life style, and ethnic identity for centuries. Only the radical political and economical changes of the 20th century were able to reduce gradually the extent of the isolation of the different ethnic communities. Also these new circumstances have been responsible for the development of bilingualism among Hungarian minorities, including Romanian-Hungarians as well.

Today the majority of Romanian-Hungarians are Romanian-Hungarian bilingual. They speak their mother tongue, which is a local variant of Romanian, and the Hungarian language (also a local variant). A minor part of the community, mainly the young generation, can be considered monolingual, speaking only Hungarian. In the case of the Romanian-Hungarians bilingualism can be considered as a transitory state between Romanian and Hungarian monolingualism. In the 20th century the Romanian Hungarian community is undergoing the process of language shift.

The paper briefly presents the linguistic changes of the Romanian-Hungarians influenced by political, economic and social changes of our century.